

I. A KTI fő feladatai a beszámolási évben

A KTI 2009-ben a 2008-2012 évekre kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai a Verseny és szabályozás, valamint a Munkaerőpiaci Tükör 2009. évi kötetének összeállítása, az Európai Bizottság 6. és 7. keretprogramja által támogatott kutatási projektek időarányos teljesítése, valamint egy munkapiaci keresleti és kínálati előrejelző rendszer megvalósíthatóságának előkészítése voltak.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási eredmények, azok társadalmi (gazdasági) hasznossága

PIAC- ÉS VÁLLALATELMÉLETI ÉS EMPIRIKUS KUTATÁSOK

Elkészült a *Verseny és szabályozás* című évkönyv második kötete. Ennek áttekintő tanulmányai vizsgálták, hogy a nemzeti szabályozó hatóságok szervezete és jogalkalmazása hogyan illeszkedik a hazai szabályozási hagyományokba, mi a szerepe a belső gazdaságosságoknak a termelési folyamatokban. Bemutatta a hírközlés szabályozásában használt új közgazdasági elemzési eszközöket, és ezeknek más hálózatos szolgáltatásoknál való használhatóságát. A hálózatos szolgáltatások piaci témakörben a távközlési és gázszolgáltatási piacok liberalizálásának mérhetőségi problémájával foglalkoztak, illetve készült egy a gazdasági szereplők számára nagyon jól használható összefoglaló a legfrissebb szakirodalomról, a jog és közgazdaságtannal foglalkozó web-portálokról, a legismertebb nemzetközi, közgazdasági elemzést végző tanácsadó cégekről és online hozzáférésükről.

A *Váltási költségek becslése* című projekt a bankváltást megakadályozó költségek kimutatására ad egy vállalati szintű panel adatok esetében alkalmazható módszertant. A régi és az új fogyasztókra külön vizsgálják, hogyan reagálnak az árak változására, majd a reakciókra adott válaszok közötti különbségből identifikálják a váltási költségeket. A módszert a magyar személyi hitelek piacára alkalmazva az látható, hogy a régi fogyasztók becsült reakciója 70%-kal alacsonyabb, mint az újaké, amely jelentős váltási költségekre utalhat, és komolyan növelheti a bankok piaci erejét.

A verseny- és ágazati szabályozásban az érintett piacok definiálása egyre elmélyültebb közgazdasági elemzést igényel. A *statisztikai módszerek a vezetékes és mobil távközlési szolgáltatások helyettesítésének vizsgálatára* című kutatás koherens módszertani keretet próbál felállítani a fix-mobil helyettesítés vizsgálatához. A vezetékes és mobil telefonok közötti helyettesítés esetében a használati és a hozzáférési helyettesítés kérdését vizsgálták. A kutatás eredményeként javaslatokat fogalmaztak meg arról, miképpen lehetne Magyarországon is vizsgálni a vezetékes-mobil helyettesítés különböző formáit és ehhez milyen adatgyűjtésre lenne szükség.

Az innovációorientált magyarországi *vállalkozások kockázati tőkével történő finanszírozásának* problémáit elemző kutatás eredményei szerint az elmúlt öt év adatai azt támasztják alá, hogy bár javult a magyarországi vállalkozások kockázati tőkéhez jutási lehetősége, az innovatív, induló, fejlett technológiát képviselő cégek tőkeellátása továbbra is megoldatlan maradt. A főként uniós források felhasználásával felállítandó JEREMIE-alapok viszont épp e kockázattőke-befektetések fellendülését vetítik előre. A közösségi források megnyílása és korai fázisú cégekbe fektetése esetén is azonban csak akkor fog érvényesülni a JEREMIE-program innovációt előmozdító szerepe, ha a befektetésre vállalkozó alapok az induló és korai fázisban lévő hazai vállalkozások közül a nagyobb hozamokat ígérő, ám egyúttal magasabb

kockázatot hordozó, innovációt megtestesítő projekteket választják, szemben a hagyományos területeken működő, kiszámítható, ám kisebb hozamú ügyletekkel.

MAKROGAZDASÁGTAN ÉS NÖVEKEDÉS

A Vállalatok és termékek a nemzetközi kereskedelemben: hazai minták és adatok c. kutatás magyarországi cég- és termékszintű adatbázis alapján mutatja be a magyar külkereskedelem legfontosabb szerkezeti jellemzőit. Az adatbázis alapja az 1992 és 2006 közötti éves mérlegekre épülő majdnem teljes körű vállalati panel adatbázis, és a vállalat-termék-ország felbontású vámstatisztika, amely az EU-csatlakozás előtti évekre érhető el. A külkereskedelmi tevékenység jelentős részét viszonylag kis számú cég végzi, az exportáló és az importáló vállalatok termelékenyebbek a külkereskedelemben inaktív cégekhez képest, és a kivitel jelentős részét a több terméket több országba exportáló cégek adják.

Az Innováció, termelékenység és export c. kutatás az innováció és a vállalati teljesítmény közötti kapcsolatot vizsgálja a magyar Közösségi Innovációs Felmérés adatai segítségével. Az innovációs adatokat összeköti a mérlegadatokkal, valamint a vámstatisztikával. Az innovatív vállalatok termelékenyebbek, nagyobb valószínűséggel vesznek részt a külkereskedelemben és több országba exportálnak. A külföldi tulajdonban lévő vállalatok nagyobb arányban folytatnak innovatív tevékenységet, mint a hazai tulajdonban lévők, de a K+F ráfordításuk és az innováció közötti kapcsolat gyengébb.

Az Agglomerációs termelékenységi többlet és a külkereskedő vállalatok c. kutatás azokat a pozitív külső hatásokat vizsgálja, melyekből a vállalatok egymáshoz való földrajzi közelségük miatt részesülhetnek. Az agglomerációs környezetben működő vállalatok termelékenységi többlete részben ezen előnyök kihasználásának tulajdonítható. A vállalatok azonban nem képesek azonos mértékben felhasználni az agglomeráció nyújtotta előnyöket. A magyar feldolgozóipari vállalatokat 1992-től 2003-ig tartalmazó panelen végzett számítás szerint a külkereskedő vállalatok az agglomeráció növekedésével arányosan nagyobb termelékenységet mutatnak. A nem külkereskedő vállalatok esetében mindez nem mutatható ki. A külkereskedelmi tevékenységben stabilan résztvevők 16 százalékkal magasabb termelékenységet mutatnak egy kétszer annyira sűrű környezetben, mint a nem kereskedő cégek.

A Makroökonómia és a gyakorlat c. kutatás keretében elkészült egy a gyakorlati makroökonómiai modellezés szempontjából fontos, középtávú makroökonómiai problémákat tárgyaló könyv, amely felhasználja az elméleti és empirikus közgazdaságtan eredményeit, a nemzetközi modellezési tapasztalatokat, és az eddigi magyar modellezési kísérletek tanulságait.

A Balassa-Samuelson-hatás térbeli magyarázata c. kutatás egy egyszerű regionális modell segítségével magyarázza azt, hogy az árszint miért magasabb a gazdagabb országokban. A kiinduló feltevés az, hogy a feldolgozóipar termékei kereskedhetők, míg a szolgáltatásokat csak a közeli nagyváros lakói élvezhetik. Az országok fejlődésével a teljes tényezőtermelékenység nő mindkét ágazatban. Tekintve, hogy a szolgáltatások a szűkösen rendelkezésre álló földért versenyeznek a lakosokkal, a munkatermelékenység itt lassabban nő, mint a feldolgozóiparban, ami a szolgáltatásokat egyre drágábbá teszi, s ezáltal az árszint emelkedik. Ezt az elméleti magyarázatot támasztja alá az, hogy a nagyobb népsűrűségű, városiasabb országokban és azokban az ágazatokban, amelyek közelebb vannak a fogyasztókhoz, a Balassa-Samuelson-hatás erősebb.

A Gépek és gépkezelők: az importált gépek hatása a bérek egyenlőtlenségére c. kutatás szerint a gépek és kezelőjük egymás kiegészítői; a jobb minőségű, importált gépekhez magasabb képzettségű kezelőkre van szükség. Munkáltatókat és munkavállalókat összekapcsoltan

tartalmazó adatok alapján azonosíthatók az importált gépet használók. Ők 23 százalékkal többet keresnek, mint a hozzájuk hasonló képzettségű, de nem importált gépen dolgozók. Ez a gép és gépkezelő közötti kiegészítő kapcsolat magyarázza az importálók és a nem-importálók közötti bérkülönbség mintegy felét. Ha az export jobb minőségű terméket követel, akkor az jobb gépeket és képzettebb kezelőket kíván meg, amit magasabb bérral kell elismerni.

GLOBALIZÁCIÓ, EU INTEGRÁCIÓ ÉS FELZÁRKÓZÁS

A rendszerváltás gazdaságpolitikája – elsődleges és másodlagos privatizáció Közép-Európában és a volt Szovjetunióban c. kutatás keretében készült könyv hat volt kommunista ország – Csehország, Lengyelország, Magyarország, Oroszország, Szlovénia és Ukrajna – privatizációs politikáját, gyakorlatát és a magánosítás eredményeit vizsgálja, különös figyelmet fordítva a privatizáció egyes országok közötti különbségeire és az utóbbiaknak az országok politikai átalakulási folyamatai sajátosságaival megfigyelhető összefüggésére.

A *klaszterek* működését elemző kutatás azt vizsgálta, hogy a klaszterek komplex együttműködési rendszere ráépülhet-e a már meglévő együttműködési hálóra, és lehetséges-e hogy a multinacionális cégek együttműködése hálója klaszterként működjön. Az eredmények azt mutatták, hogy a multinacionális vállalatok érdekeikkel ellentétesnek tarthatják saját beszállítói hálózatuk klaszterbe szerveződését. Egyéb, tőlük függetlenül szerveződő klaszterhez való kapcsolódásukra csak akkor lenne lehetőség, ha a klaszterfejlődésre erősnek bizonyul a helyi igény, s egy hatékony klasztermenedzsment irányításával a klaszter már bizonyította az életképességét és a benne résztvevők számára az elérhető üzleti előnyöket.

Egy további kutatás nemzetközi tapasztalatok tükrében elemezte, hogy milyen intézményi okai vannak a kiábrándító hazai innovációs teljesítménynek. A kutatás fő következtetése szerint az innováció ösztönzése elsősorban azért nem sikeres, mert az innováció keretfeltételei – az ingatag makrogazdasági helyzet, a tőkéhez jutás korlátai, a sajátos duális gazdasági szerkezet, a piaci verseny torz formái és gyenge intenzitása, a vállalkozói kultúra jellege, valamint a közfinanszírozású K+F szervezetek és a vállalkozások céljai közötti alapvető eltérések – annyira kedvezőtlenek, hogy azt a szakpolitikai intézkedések nem képesek ellensúlyozni. Ebből következően nem érdemes „csodaszert” keresni: az ország innovációs teljesítményét nem lehet néhány jól megválasztott szakpolitikai intézkedéssel gyorsan és gyökeresen javítani. Olyan erőfeszítésekre van szükség, amelyek az innovációra ható tényezők együttes figyelembevételével a stratégiaalkotás, a szakpolitikai eszközök tervezése és alkalmazása során egyaránt lényeges változásokat céloznak meg.

OKTATÁSGAZDASÁGTAN

Az iskoláskor előtti egyenlőtlenségeket vizsgáló kutatás eredményei azt mutatják, hogy a hátrányos helyzetű családok gyermekei igen komoly induló hátrányokkal kezdik el iskolai pályafutásukat. Azoknak a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknek, akik hasonló társadalmi helyzetű társaikhoz képest másfél-két évvel hosszabb ideig jártak óvodába, nagyjából 30 százaléknyi szóráséegységgel magasabbak a 4. évfolyamon mért kompetenciaeredményei. A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek jó része azonban kisgyermekkorában már akkora lemaradást halmozhatott fel, hogy az óvodába járás idejének megnyújtása sok esetben mégsem elegendő ahhoz, hogy az átlagos iskolaérettségi szintre hozza fel őket. Ezeknek a gyerekeknek az átlagnál hosszabb idejű óvodáztatásra és célzott kisgyermekkorai fejlesztő programokra lenne szükségük, miközben a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek a társadalom átlagához képest rövidebb ideig járnak óvodába.

Az általános iskolai szegregáció elemzése a 2006. évi országos kompetenciamérés teljes körű adatbázisa alapján részletesen bemutatja az iskolák közötti és az iskolákon belüli, osztályszintű elkülönülés mértékét, településszintű és regionális különbségeit és a szegregáció mértékét befolyásoló összefüggéseket. Az eredmények azt mutatják, hogy az iskolák közötti szegregáció erősebb, mint az iskolákon belüli, osztályok közötti elkülönülés. Az etnikai szegregáció iskolák közötti mértéke nagyobb, mint a hátrányos helyzet szerinti elkülönülésé. Az elkülönülés mértéke az iskolák között annál nagyobb, minél nagyobb városról van szó; a nagyobb intézményszám és az iskolakörzetek közötti nagyobb mobilitás növeli az iskolák közötti szegregációt. A roma tanulók település, illetve kistérségi aránya erős hatással van nemcsak az etnikai szegregáció, hanem a hátrányos helyzetű tanulók iskolai szegregációjának mértékére is. Az elemzés azt is bemutatta, hogy a viszonylag alacsony szinten stagnálás után az iskolák közötti szegregáció nagymértékben megnőtt.

Az oktatási intézmények nemzetközi összehasonlító elemzésének legfontosabb eredménye, hogy az olyan korai szelekciót megvalósító intézmények, mint a magyarországi hat- és nyolcosztályos gimnáziumi képzés az oktatási rendszer eredményességet nem csökkentik egyértelműen, miközben egyértelműen csökkentik a esélyegyenlőséget. A magyar adatokra épülő részletesebb elemzés megmutatta, hogy a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok eredményesebbek, mint a hagyományos gimnáziumok és ugyanakkor erősen szelektálják a jobb képességű és jobb státuszú tanulókat.

A tanári minőséget vizsgáló kutatások legfontosabb eredménye az, hogy Magyarországon megfigyelhető a kevésbé felkészült tanárok és a rosszabb helyzetű gyerekek összepárosítása. Az egyéni szintű tanári adatokat használó valószínűségi modellek is megerősítik, hogy a jobban felkészült tanárokat kisebb valószínűséggel találjuk a hátrányos helyzetű gyerekeket nagy arányban tanító iskolákban. A tanári keresetek elemzése azt mutatja, hogy a hátrányos helyzetű diákokat nagy arányban oktató iskolák tanárai alacsonyabb bérért dolgoznak. Az eredmények arra utalnak, hogy egy egyszeri, az elmúlt egy-két évtizedben Magyarországon végbement kedvezőtlen folyamat hatásáról van szó, amiben vélhetően alapvető szerepet játszik a negatív önszelekció felerősödése a tanárok kiválasztódásában.

2009-ben angol nyelven, könyvalakban is megjelent az *Országos Oktatási Integrációs Hálózat (OOIH) több éven át folyó hatásvizsgálatáról* szóló jelentés, amely összefoglaló képet nyújt az OOIH program hatásáról a résztvevő iskolák tanulóinak fejlődésére. A program általános javulást hozott a résztvevő iskolák tanulói fejlődésében. Az integrált oktatás kimutathatóan csökkentette az etnikai előítéleteket. A programhoz tartozó integrált iskolákban a tanulók olvasáskészsége és továbbtanulási esélyei is javulnak valamelyest, akár a roma, nem roma, hátrányos helyzetű, vagy nem hátrányos helyzetű tanulókat tekintjük. A programnak jelentős pozitív hatása volt valamennyi tanuló önértékelésére, a saját sors irányításába vetett hitére, valamint a nehéz helyzetekkel való megküzdési készségére.

MUNKAPIACI KUTATÁSOK

A Magyarországon bekövetkezett társadalmi-gazdasági változásokkal foglalkozó elemzés kimutatja, hogy az 1995-ös stabilizációs intézkedéseket a gazdasági átmenet első fázisának lezárásaként értelmezhetjük. Az ennek hatására bekövetkező súlyos reáljövedelem-csökkenés a társadalom jelentős része esetében 1998-tól kezdődően kompenzálódott, néhány társadalmi csoport esetében azonban a folyamat nem volt visszafordítható, a növekedés a társadalom mintegy harmadát nem érte el. A szociális transzferek jelentős mértékben javították a jövedelem-eloszlási rangsor alsó középmezőnyében lévők helyzetét, nem érték el azonban kellő mértékben a legszegényebbeket. A munka módszertani eredményei közé tartozik egy Magyar-

országban egyedülálló adatállomány előállítására: az 1993, 1997 és 2002 évi háztartási költségvetési felvételek alapján a háztartások jövedelmének jövedelem-típusok szerinti nettósítása.

A Munkaerőpiaci Tükör 2009. évkönyv a *munkapiaci válság hatásaival, és a munkapiaci diszkriminációval valamint szegregációval foglalkozik* behatóbban. Ismerteti a közgazdasági szakirodalom bérdiszkriminációt és szegregációt érintő legfontosabb elemzéseit, az antidiszkriminációs jogi környezetet, a romák felzárkóztatását célzó politikák eredményességét, a romák iskolai szegregációjának mérését, és a férfi-női bérkülönbségek elemzését.

A *külföldi tulajdon dolgozói bérhatásait* elemző kutatás szerint ez sokkal magasabb Magyarországon, mint máshol. A külföldi vállalatokban dolgozók 8-15 százalékos bérprémiumban részesülnek átlagosan. Ehhez hozzájárul, az, hogy mérési hiba van a bérekben, ám a munkavállalók összetételének változásai nem lehetnek a magas bérprémium okozói. A bérprémium elsősorban a külföldi tulajdonban levő vállalatok magasabb termelékenységével függ össze.

Az *oktatás, foglalkoztatás, versenyképes gazdaság Magyarországon a XXI. században c.* kutatás a felnőttek írásbeliségének nemzetközi vizsgálata adatait felhasználva foglalkozott az írás-olvasási készségek és a foglalkoztatási esélyek kapcsolatával itthon és nemzetközi összehasonlításban. A hiányos írni-olvasni tudás nem kizáró oka a foglalkoztatásnak egy modern piacgazdaságban, ugyanakkor a volt szocialista országokban az írni-olvasni tudás és az alapkészségeket karbantartó munkatapasztalat hiánya komoly mértékben korlátozza az alacsony iskolai végzettségűek munkapiaci részvételét.

KÖZÖSSÉGI GAZDASÁGTAN ÉS KÖZPOLITIKÁK

A *rejtett gazdasággal foglalkozó* több éves kutatás különböző módszerek alkalmazásával vizsgálta a rejtett gazdaság, az adózási viselkedés és a kormányzati szabályozás közti bonyolult kapcsolatokat. A kutatások megmutatták, hogy a közterhek nagysága mellett a közszolgáltatások színvonala és az azzal való elégedettség, a munkapiaci helyzet, az iskolai végzettség, és a közvetlen környezet viselkedésében uralkodó normák érzékelése is nagyban befolyásolja a rejtett gazdaságban való részvételre való hajlandóságot. A kötet írásai rávilágítanak arra, hogy a mai magyar körülmények között a rejtett gazdaság legjelentősebb szegmensét nem a GDP-be nem is beszámított tevékenységek jelentik, hanem azok, melyek számba vétele, kihasználva az adóarbitrázsra adódó lehetőségeket, nem a tényleges tartalomnak megfelelő formában történik. A rejtett gazdaság e szegmensének fehéritése tehát a kibocsátást nem, ezzel szemben az államháztartási bevételeket növelné.

A közpolitikák egyik legfontosabb és legvitatottabb területéhez kapcsolódóan vizsgálták a *népesség egészségi állapotának magyarázó tényezőit*. Az 1960-2004-es időszak megfigyelései alapján a magyar és osztrák adatokra épített „egészségtermelési függvényeket” alkalmazó ökonometriai modell segítségével az eddigieknél pontosabban sikerült közelíteni a valóságos folyamatokat. Az eredmények szerint a munkaképes korú magyar férfiak rendkívül rossz egészségi állapota, illetve annak romlása nagyrészt életmódjukkal; a tartósan magas alkohol/égetettség-fogyasztással, az erős dohányzással és a második/rejtett gazdaságban végzett többletmunkával, a kilencvenes évek első felében a megugró munkanélküliséggel magyarázható. Magyarországon 2004-ben is még kétszer annyi a valószínűsége annak, hogy egy 15 éves fiú nem éri meg a 60. életévet, mint Ausztriában.

A *nyugdíjrendszerekkel foglalkozó* kutatás abból indul ki, hogy azok egyik legsúlyosabb gondja a népesség hosszú távú elöregedése. A nemzetközi irodalomban számos olyan modell ismeretes, amely ezzel a kérdéssel foglalkozik. A kutatás egy új típusú modellt dolgozott ki, amely abban az értelemben tömör, hogy az összes egyenletet bemutatja. Tömörsege ellenére

azonban kitér olyan bonyodalmakra, melyeket más kutatók gyakran figyelmen kívül hagynak, pedig szorosan kapcsolódnak a népességöregedéshez: örökség-hagyás és a családnagyság hatása a családi fogyasztás nagyságára. A modell segítségével numerikusan összehasonlították a különböző nyugdíjstratégiákat: 1. a járulékkulcs megfelelő emelése, 2. a járadékkulcs megfelelő csökkentése, 3. az indexelés szigorítása, 4. a nyugdíjkorhatár emelése.

Vizsgálták továbbá az *EU támogatások elosztásának és felhasználásának eredményességét*, abszorpcióját, közpolitikai hatásait a magyar önkormányzatoknak juttatott EU Strukturális Alapok adatain. A kutatás első eredményei szerint a politikai színezetet váltó választóközrtek támogatásáról szóló elmélettel szemben a központi kormányzattal azonos 'politikai színű' helyekről pályázók nagyobb esélyeit mutatják. A társadalmi-, pénzügyi- és helyi szükségletekre utaló kontrollváltozók szignifikanciája vegyes, tükrözve a hatékonyság/eredményesség ill. méltányosság/felzárkóztatás közpolitikai elveinek fejlesztéspolitikai keveredését.

AGRÁRGAZDASÁGTAN ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

A *nemzetközi agrárkereskedelem* területén tizenkét átmeneti ország mezőgazdasági exportjának meghatározó tényezőit elemezték az Európai Unió piacán 1995 és 2007 között. Az eredmények szerint az átalakulás korai szakaszában megfogalmazott várakozásokkal szemben a kelet-európai régió nem vált meghatározó mezőgazdasági exportórré.

Vizsgálták a korábbi CEFTA-7 országok agrár-külkereskedelmének versenyképességét és specializációját az EU-15 piacán 1995 és 2007 között. A korábbi CEFTA-7 ország agrár-exportja a magasabb értékű, feldolgozott és fogyasztásra közvetlenül alkalmas termékek irányában specializálódott, amely ezen országok mezőgazdaságának szerkezetátalakulásának és az EU piacokba való integrációjának az eredménye.

Megállapították, hogy az *internet használat növekedésének* pozitív hatása volt az élelmiszer-exportra 1995 és 2003 között az OECD országokban. Az internet csökkentette a piac specifikus fix költségeket, ezáltal növelte az élelmiszerexportot. Az internet felhasználásnak első-sorban az importáló országokban volt szignifikáns hatása, ami azt sugallja, hogy az internet növelte az információ ellátottságot és növelte a versenyt.

Vizsgálták a magyar mezőgazdaság egészének *technikai hatékonyságváltozásait*, különös tekintettel a változásokat magyarázó tényezőkre illetve EU csatlakozás hatásaira. A számítások szerint az EU csatlakozás után a technikai hatékonyság mutató növekedett, ellenben a nagyobb Közös Agrárpolitika támogatások hatása negatívan befolyásolja a magyar termelők hatékonyságát.

Egyéni kutatási programok keretében vizsgálták azt, hogy hogyan függenek össze a több száz évvel ezelőtti első válságok és buborékok különböző értelmezései és a mai válságmagyarázatok. Kutatták a kínai gazdasági növekedés, a területi egyenlőtlenségek és a működőtőke-áramlás összefüggéseit.

Az **Adatbank** munkatársai újragenerálták a Bértarifa-felvétel (1986-2007) adatfile-jait, alternatív és korrekciós súlyozást végeztek a Bértarifa-felvétel egyes részein, beépítették a T-STAR 2007., a Munkaerő-felvétel 2008., a Háztartási költségvetési felvétel 2007. évi hullámaikat az adatbázisokba, kiegészítették a dokumentációt és a webes felületen elérhető indikátorokat, jövedelemfajtankénti nettósítást végeztek a Háztartási Költségvetési Felvételben, valamint harmonizálták az EU-SILC adatait.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézet kutatói szinte valamennyi hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben oktatnak. (CEU, BCE, ELTE, DE, PTE stb.) Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a veszprémi Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen folyó doktori képzést. Kutatói tanítanak külföldi egyetemeken, külső munkatársak neves külföldi kutatóintézetekben. Továbbra is szoros együttműködésben folytatja munkapiacot érintő kutatásait a BCE Emberi Erőforrások Tanszékével, közös Budapesti Munkagazdasági Füzetek című kiadványsorozatában 9 tanulmány jelent meg az évben. Publikálás előtt álló kutatási termékeit megjelentető Műhelytanulmányok sorozata 29 tanulmánnyal gazdagodott.

A globális pénzügyi és gazdasági válsággal összefüggésben kutatói számos fórumon nyilvánultak meg, tartottak előadást. Képviselték magukat a médiában, tudományos tanácskozásokon, felsőoktatási intézmények, szakkollégiumok által szervezett rendezvényeken, a Francia Intézet által szervezett konferenciasorozaton, a prágai Research Connection 2009. konferencián. A magyar gazdaság előtt álló kihívásokról konzultáltak a Nomura International londoni képviselőivel, az OECD Country Studies 6 Economics Department munkatársait pedig a hazai közoktatási reform és a makrogazdaságtan kérdéseiről tájékoztatták.

Verseny és Szabályozás 2008 c. évkönyvükkel a tudományos eredmények és a szakpolitika egymásra találását, a verseny- és ágazati szabályozás gazdasági elemzésekkel való alátámasztását kívánják elősegíteni. A Gazdasági Versenyhivatal támogatásával megjelenő, ingyenesen terjesztett kiadvány iránt érdeklődés mutatkozik a tudományos kutatók körén túl az államigazgatás, a verseny- és ágazati szabályozó hatóságok, a bírói kar versenyjogi, szabályozási kérdésekben eljáró tagjai, a felsőoktatási intézmények, a tanácsadó cégek, a fogyasztói szervezetek, illetve a szabályozások, versenyhatósági eljárások által különösen érintett vállalkozások részéről. A GVH Versenykultúra Központtal közös szemináriumsorozatot indított a piacelemzés, versenypolitika és szabályozás témakörében

Éves sziráki munkatudományi konferenciáját a 'Szerkezeti és válságproblémák a munkapiaccon' címmel rendezte. A szakpolitika, a felsőoktatás és a versenyszektor különféle szereplői által egyaránt kiemelkedő figyelemmel kísért Munkaerőpiaci Tükör 2009 c. kötete a válság munkaerőpiacra gyakorolt hatásait és a munkapiaci diszkriminációt helyezte fókuszába. Honlapján korlátozás nélkül hozzáférhető az általa fejlesztett Erőforrástérkép, amely gazdaság- és társadalom-földrajzi on-line lekérdezéseket tesz lehetővé a látogatók számára. Részt vettek a nyugdíjrendszer működésének stratégiai, hosszabb távú kérdéseit elemző Nyugdíj és Időskor Kerekasztal munkájában. Kilencedik alkalommal rendezte meg a Nyári Műhelyt, amellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló közgazdászok számára nyújt fórumot. Hatodik alkalommal rendezte meg a „Transition in Agriculture – Agricultural Economics in Transition” című nemzetközi rendezvényét, amelynek keretét a MTA egyezményes tanulmányutak során kialakított kutatási együttműködések adják.

Együttműködési megállapodásuk van a Kínai Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetével, a romániai Babes-Bólyai Egyetemmel, és a tokiói Hitotsubashi Egyetemmel, a koreai SNU-KIEP EU Center-rel, a pekingi School of Economics and Business Administration (SEBA) of Beijing Normal University-vel. Tagja a European Techno-Economic Policy Support Network-nek (ETEPS). Kutatást támogató szolgáltatásai fejlesztése érdekében belépett a European Association of Research Managers and Administrators (EARMA) nemzetközi szervezetbe, annak éves konferenciáján képviselte magát.

Számos kutatója alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek. Vendégkutatót fogadott a Southamptoni Egyetemről, valamint a bostoni Tufts University-ről.

Tudományos igazgatóhelyettese tagja a Cseh Nemzeti Bank Kutatási Tanácsadó Bizottságának. Kutatója részt vett a PRO-Inno INNO-Policy TrendChart szakértői hálózat munkájában.

Az MTA bilaterális egyezmények keretében a hallei IAMO-val összehasonlító elemzést készítettek a magyar és német sertés szektorban mérhető piaci erőfölényről, a koperi University of Primorska-val a kelet-közép európai agrárkereskedelmet vizsgálták, Varsói Egyetemmel a tejpiac összehasonlításán dolgoztak. A TÉT együttműködés keretében Rennes-i INRA ERS intézettel a magyar mezőgazdaság EU-n belüli helyzetét, kihívásait kutatták.

Angol és magyar nyelvű honlapján naprakész tájékoztatást nyújt a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, sajtómegjelenéseiről, az általa rendezett konferenciákról és szemináriumokról, a fontosabb kutatási projektekről. Kommunikációs stratégiájának fontos eleme a honlap látogatottsági adatok rendszeres értékelése.

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

38 OTKA témája futott az évben, ebből hat új téma indult. Pályázati tevékenységében kiemelkedő fontosságú volt a munkapiaci kínálati és keresleti előrejelző rendszer megvalósíthatósági tanulmányának elkészítése, amely alapján EU-s forrásból a következő évben elkezdődhetnek a megvalósítás munkálatai. Az előkészítéshez az MTA is jelentős támogatást nyújtott. Befejeződött a Szegedi Tudományegyetemmel, és a Budapesti Corvinus Egyetemmel közösen művelt *'Oktatás, foglalkoztatás, versenyképes gazdaság Magyarországon a XXI. században'* c. NKTH kutatása. Oktatásgazdaságtan csoportja az NFÜ kiemelt projektjeként foglalkozik a közoktatás mérése, értékelése, elszámoltathatósága vizsgálatával. Az MTA Lendület pályázati kiírására jelentkezett egy játékelméleti kutatócsoport létrehozásának tervével, de a pályázata idén nem nyert támogatást. TÁMOP program finanszírozza az ELTE TáTK és a Balassi Kiadó közreműködésével megvalósuló felsőoktatási gazdaságtudományi tananyag-fejlesztési projektet.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra központja által kiírt pályázatokon támogatást nyertek a Verseny és szabályozás következő évi kötete és négy kutatási projekt. Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány a következő évben is támogatja a Munkaerőpiaci Tükör évkönyvet. A Miniszterelnöki Hivatal támogatásával részt vesz a Kemény Istvánnak a Szabad Európa Rádióban elhangzott írásait megjelentető kötet háttér munkálataiban.

Folytatták az EU keretprogram által finanszírozott nagy volumenű nemzetközi kutatási projekteket – *A vállalatok, a régiók és az ágazatok versenyképessége a tudásalapú gazdaságban: A foglalkoztatás-bővítő növekedés lehetőségei Európában (MICRO-DYN)*, *'Tudomány, innováció, vállalatok és piacok a globális világban (SCIFI-GLOW)*, *'Európai vállalatok a globális gazdaságban: országon belüli szakpolitikák a külső versenyképességért (EFIGE)* – valamint két új kutatást indítottak. A biztonsági és védelmi politikák Európai Kutatási térségre gyakorolt hatását vizsgálják előtekintési módszerek alkalmazásával, valamint a másik, ERA-NET projekt célja, hogy összehangolja azokat az európai, nemzeti és regionális szinten jelenleg zajló és a jövőben várható kutatásokat, melyek a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés viszonyát és a fenntarthatósággal kapcsolatos új kihívásokat vizsgálják. A Világbank támogatja egyik kutatója béregyenlőtlenségek témájában folytatandó kutatását.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

- Bakucs, L. Z. – Fertő, I. – Fogarasi, J.: Investment and financial constraints in Hungarian agriculture In: *Economics Letters*. Vol. 104. No. 3., 2009. – p. 122-124.
- Békés G.– Kleinert, J.– Toubal, F: Spillovers from multinationals to heterogeneous domestic firms: Evidence from Hungary In: *The World Economy*. Vol. 32. No. 10., 2009. - p. 1408-1433.
- Darvas Zs.: Leveraged carry trade portfolios In: *Journal of Banking and Finance*. Vol. 33. No. 5., 2009. - p. 944-957.
- Fazekas K. – Lovász A. – Telegdy Á. (szerk.): Munkaerőpiaci tükrő, 2009. – Budapest : MTA Közgazdaságtudományi Intézet : Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, 2009. – 333 p.
- Fazekas K. (szerk.): Oktatás és foglalkoztatás. – Budapest : MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2009. – 160 p. – (KTI Könyvek; 12.).
- Havas A.: Universities and the emerging new players : Building futures for higher education In: *Technology Analysis & Strategic Management*. Vol. 21. No. 3., 2009. - p. 425-443.
- Horn D.: Age of selection counts : A cross-country analysis of educational institutions In: *Educational Research and Evaluation*. Vol. 15. No. 4., 2009. – p. 343-366.
- Karsai J.: A kockázati tőke szerepe az innováció finanszírozásában Magyarországon In: *Külgazdaság*. 53. évf. 5-6. sz., 2009. - p. 42-62.
- Gábos A. – Gál R. I. – Kézdi G.: The effects of child-related benefits and pensions on fertility by birth order : A test on Hungarian data In: *Population Studies*. Vol. 63. No. 3., 2009. - p. 215–231.
- Kézdi G. – Surányi É.: A successful school integration program : An evaluation of the Hungarian National Government's school integration program, 2005-2007. – [Budapest] : Roma Education Fund, 2009. – 147 p.
- Köllő J.: A pálya szélén : Iskolázatlan munkanélküliek a poszt szocialista gazdaságban. – Budapest : Osiris K., 2009. – 245 p
- Madarász A.: Buborékok és legendák: Válságok és válságmagyarázatok - a tulipánmánia és a Dél-tengeri Társaság, I. rész In: *Közgazdasági Szemle*. 56. évf. 7-8. sz., 2009. - p. 609-633.
- Major I. (szerk.): Pénzügyi adósnnyilvántartó rendszerek a világban, Európában és Magyarországon. – Budapest : MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2009. – 261 p. – (KTI Könyvek; 13.).
- Réti T.: A román gazdaság és a migráció In: *Külgazdaság*. 53. évf. 7-8. sz., 2009. - p. 39-67.
- Semjén A. – Tóth I. J. (szerk.): Rejtett gazdaság : Be nem jelentett foglalkoztatás és jövedelemeltitkolás - kormányzati lépések és a gazdasági szereplők válasza. – Budapest : MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2009. – 266 p. – (KTI Könyvek; 11.)
- Simonovits A.: Népeségöregedés, tb-nyugdíj és megtakarítás - parametrikus nyugdíjreformok In: *Közgazdasági Szemle*. 56. évf. 4. sz., 2009. - p. 297-321.
- Soós K. A.: Rendszerváltás és privatizáció : Elsődleges és másodlagos privatizáció Közép-Európában és a volt Szovjetunióban. – Budapest : Corvina, 2009. – 148 p.
- Valentiny P. – Kiss F. L. (szerk.): Verseny és szabályozás, 2008. - Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2009. - 367 p.